

Stides:  
kortlink.dk/mrsh

## ► Mundtlighed og erkendelse

VUC Roskilde, 10. august 2018

Lektor Simon Skov Fougt  
Ph.d., cand.pæd., lærer

### Dagsorden

- Mundtlighed i undervisningen - empirisk status (folkeskolen)
- Erkendelsesteoretiske perspektiver på mundtlighed
- Læremidlerne



Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

## ► Mundtlighed - empirisk status

VUC Roskilde, 10. august 2018

Lektor Simon Skov Fougt  
Ph.d., cand.pæd., lærer

### En indledende skelnen

- Mundtlighed i undervisningen (mu-i-u)
- Undervisning i mundtlighed (u-i-mu)

Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

### En indledende skelnen

- Mundtlighed i undervisningen (mu-i-u)
- Undervisning i mundtlighed (u-i-mu)

Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

### REFLEKSION: Undervisning

- Genkald det seneste hold, du har undervist - en for dig typisk undervisningssituation
- Se klasselokalet
- Se eleverne/kursister/studerende. Hvem er hvor?
- Hvem taler? Hvor meget? Om hvad?
- Giv tre eksempler på spørgsmål, du har stillet

Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

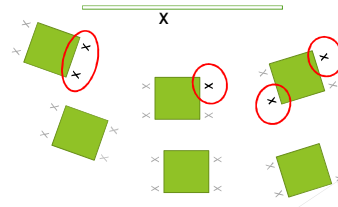
” Undervisning i skolen i dag er overvejende traditionel og domineret af en lærer, der taler det meste af tiden”

<https://www.folkeskolen.dk/630542/har-du-scenariekompetence>

VUC?

Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

### Klasse-'samtalen'



Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

### Klasse-'samtalen'

- Fem ud af 23 elever deltager
- Gennem 45 minutter
- 6 minutter går med logistik
- Læreren taler 28 minutter = 62% af tiden
- 11 minutter tilbage til eleverne
- 2 minutter pr. elev

Ph.d., cand.pæd., lærer, Simon Skov Fougt

## Klasse-'samtalen': IRE

Initiering	Respons	Evaluering
Lærer: Nå, vi starter. Hvad tror I, man skal lære, når man skal lære at analysere billeder? (5 sek.) Caroline?	Caroline: Beskrive?	Lærer: Ja. (2 sek.) Beskrive billedet ja
Lærer: Sarah?	Sarah: Skrive noget ned aauh, om de forskellige ting i, på billederne	Lærer: Ja
Lærer: Ja, Jack?	Jack: Farverne	Lærer: Det kunne være farverne, man skulle beskrive

## IRE i verden uden for skolen?

Initiering	Respons	Evaluering
Simon: Nå, hvad tror I vi skal tale om nu? Tatjana?	Tatjana: Øh hvad vi skal spise til aften?	Simon: Øh aftensmad. Øh nej. (2 sek.)
Simon: Er der andre forslag?	Georgina: Øh, hvad vi skal se i fjernsynet?	Simon: Det var også et godt forslag, men nej...

## Samtaleanalyse af undervisning

- ▶ Læreren taler over halvdelen af tiden (fx Hiebert et al. 2003)
- ▶ Lærers spørgsmål er oftest lukkede (gæt, hvad læreren tænker)
- ▶ IRE: Læreren **I**nitierer, eleven **R**esponderer, og læreren **E**valuerer (Sinclair & Coulthard, 1975)

## Talehandlingsanalyse (Fougts 2011)

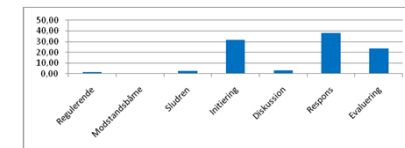
- ▶ Hvilke interaktionssekvenser præger forskellige former for undervisning?
  - ▶ Klasseundervisning
  - ▶ Projektarbejde
  - ▶ Styret projektarbejde

## Talehandlingsanalyse (Fougts 2011)

- ▶ Udviklet eksplorativt ud fra samtaleanalyse af forskellige undervisningskontekster (Fougts 2009)
- ▶ IRE → IDRE → RMS-IDRE
- ▶ **D**iskussion (Wegerif, 2004)
- ▶ **R**egulerende, **M**odstandsborne, **S**ludren (Fougts 2011)

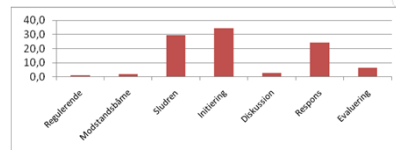
## Interaktionsbaseret samtaleanalyse (Fougts, 2011)

- ▶ Traditionel klasseundervisning (billedanalyse)



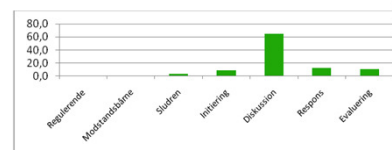
## Jamen, eleverne arbejder jo også i grupper

- ▶ Projektarbejde (gruppe)



## Interaktionsbaseret samtaleanalyse

- ▶ Styret projektarbejde (gruppe med interaktiv assistent)



## Mit ph.d.-projekt

- ▶ Lones 7.klasse repeterer grammatiklektier. Lone slår ned på tilfældige elever.
- ▶ Lone: "Hvilken ordklasse er det?"
- ▶ Elev: "'Tit' er med bølge under"
- ▶ Lone: "Også kaldet ad...?"
- ▶ Elev: "Adverbitum?"

## Mit ph.d.-projekt

- ▶ Meretes 8. klasse arbejder med overgangen fra romantik til realisme og har læst novellen *Havfruens sang* af Henrik Pontoppidan.
- ▶ Merete: "Hvorfor var der en læge ombord?"
- ▶ *Eleverne måber*
- ▶ Merete: "Jeg skal se flere hænder..."

## Mit ph.d.-projekt

- ▶ Traditionel undervisning: IRE
- ▶ Seks lærere underviser en fuld lektion med IRE
- ▶ Gæt, hvad læreren tænker
- ▶ *Var det en hval? Var de fulde?*
- ▶ *Adverbitum*
- ▶ Faglighed = stavning, læsning, litteratur

## Forskningen bekræfter: Traditionel undervisning

- ▶ Vibeke Hetmar: IRE er "definitionen på den "skolske samtale".
- ▶ Elementbaseret faglighed (Bundgaard & Kühn 2007:28f)
- ▶ Faglighed-begreber
- ▶ Klasseundervisning
- ▶ Harpunspørgsmål (Haugsted 2005:26)
- ▶ Læreren taler 75 % af tiden (Dysthe 1997:16)
- ▶ 65% af eleverne tier (Haugsted 2005:69)
- ▶ Monologisk undervisning (Pasgaard)

## REFLEKSION: VUC

- ▶ Det var et empirisk indblik i folkeskolen.
- ▶ Hvordan står det til på VUC?
- ▶ Hvem taler?

## Erkendelsesteoretiske perspektiver

Mundtlighed

Lektor Simon Skov Fougt  
Ph.d., cand.pæd., lærer

## To grundlæggende positioner

- ▶ Den erkendelsesteoretiske, internalistiske position: **Jean Piaget**
- ▶ Den filosofiske, eksternalistiske position: **Ludwig Wittgenstein**
- ▶ Kompromis: Den virksomhedsteoretiske position: **Lev S. Vygotsky**

## Den internalistiske position

- ▶ **Jean Piaget**: Tænkning er en forudsætning for sprog
- ▶ Læring = adaptation af erfaring
- ▶ Læring = udvidelse af det mentale stativ
  - ▶ Assimilation: Tilføje læring
  - ▶ Akkomodation: Overskridende læring
- ▶ Sprog er et kommunikationsmiddel

## Den eksternalistiske position

- ▶ **Ludwig Wittgenstein**: Sprog er en forudsætning for tænkning
- ▶ "... Virkeligheden forstås, som den virkelighed vort sprog giver os mulighed for at forstå" (Haugsted, 1999:75)
- ▶ Sproget er et fængsel
- ▶ **Schleiermacher**: Der gives ikke et ståsted uden for den sproglige erfaring af verden (Rasmussen, 2004:324)
- ▶ Sproget har betydning for den epistemologiske og ontologiske opfattelse af viden (Steffensen, 2003)
- ▶ **Sapir/Whorf-hypotesen**: Tænkning er umuligt uden sprog

## Kompromis: Den kulturhistoriske skole

- ▶ **Psykologen Lev S. Vygotsky**
- ▶ Forholdet til virkeligheden er medieret
- ▶ Sprog er det væsentligste medierende artefakt
- ▶ "Sproget tjener ikke som udtryk for den færdige tanke. En tanke, der omsættes i sprog, omstruktureres og forandres. Tanker udtrykkes ikke i ordet - den forløber i ordet" (Vygotsky, 1971: 353)
- ▶ "Højere mentale funktioner er båret af sprog og udviklingen af sprog ... i hvilken tale spiller en afgørende rolle" (Rasmussen, 2004: 205)

## Didaktisk følge

- ▶ Undervisning skal søge mest muligt, fagligt fokuseret mundtlighed blandt eleverne
- ▶ Erkendelse rækker ud over sproget

## Spørgeteknik

- ▶ Lukkede spørgsmål er gode til at finde ud af, om modtageren ved (summativ evaluering)
- ▶ Lukkede spørgsmål er ikke gode til eksplorative diskussioner

## Spørgeteknik

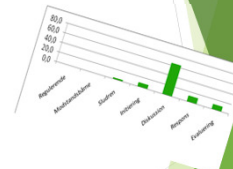
- ▶ Lukkede spørgsmål
  - ▶ Overvej at informere
- ▶ Åbne spørgsmål
  - ▶ Mon
  - ▶ Synes du/tror du

## Struktur

- ▶ Korte, afgrænsede perioder med få, åbne spørgsmål til diskussion blandt eleverne
- ▶ Korte opsamlinger i klassen

## Diskussioner

- ▶ Tre typer diskussioner
  - ▶ Disputerende
  - ▶ Kumulativ
  - ▶ Udforskende (Wegerif, 2004)



▶ STYRING (STRUKTUR) ER ET NØGLEORD

## ▶ Læremidlerne

Hvad gør de?

Lektor Simon Skov Fougst  
Ph.d., cand.pæd., lærer

## Læremidlernes danskfag

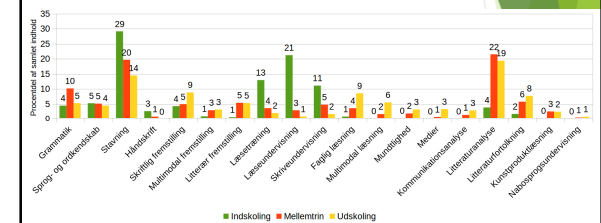
- ▶ Anvendte didaktiske læremidler
- ▶ Statistisk repræsentativ undersøgelse i Danmark
  - ▶ 650 lærere
  - ▶ Folkeskoler
  - ▶ Privat- og friskoler
  - ▶ Efterskoler



## Spørgeskemaundersøgelsen - indhold

- ▶ Hvilke op til fem didaktiske læremidler anvendes?
- ▶ Hvilket didaktisk læremiddel respondenterne finder, er det bedste?
- ▶ Lærernes indflydelse på indkøb og valg af læremidler?
- ▶ Undervisningstid anvendt med læremidler?
- ▶ Baggrundsspørgsmål som køn, uddannelsesstidspunkt, alder

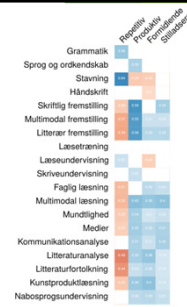
## Indhold fordelt på trin



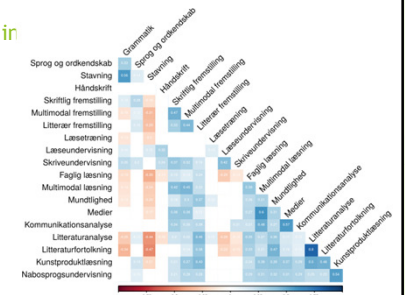
## Læremidler i dansk

	Repetitiv	Produktiv	Formidlende	Stilladserende	Praksisstilladserende	
Indskoling	2,45	0,86	0,67	0,25		0,00
Mellemtrin	1,78	1,36	1,26	0,39		0,00
Udskoling	1,06	1,70	1,86	0,84		0,00
Uden trin	0,88	0,92	1,37	0,33		0,18
TOTAL	1,67	1,23	1,25	0,45		0,03

## Didaktisk type og indhold



## Korrelationer: in



## Konklusioner

- ▶ Læremidlernes danskfag svarer IKKE til Fælles Mål
- ▶ Faget er et staveundervisningsfag (indsk.)
- ▶ Fagets indhold læres ofte repetitivt (indsk.)
- ▶ Faget er også litteraturanalyse (udsk.)
- ▶ Faget er ikke ret meget mediefag eller kommunikationsfag
- ▶ Traditionel danskundervisning - medieret via it
- ▶ Lægger IKKE op til dialogisk undervisning

**LÆRERENS OPGAVE**

## REFLEKSION: VUC

- ▶ Hvad kendetegner jeres læremidler?
- ▶ Hvilke typer opgaver lægger de op til?
- ▶ Hvilke arbejdsformer?
- ▶ Hvad er faglighed ifølge jeres læremidler?
- ▶ Hvad er faglighed ifølge jer?

## Fremadrettet

- ▶ Lærer vi ved at gætte?
- ▶ Lærer vi ved at reflektere?
- ▶ Hvordan skal hvilket stof bearbejdes?

## REFLEKSION: Mundtlighed og erkendelse

- ▶ Hvad er de didaktiske konsekvenser for jer af mit oplæg?

## ▶ Faglighed

Hvad er det?

Lektor Simon Skov Fougt  
Ph.d., cand.pæd., lærer

## REFLEKSION: Faglighed

- ▶ Hvad er det, der kendetegner jer som fagpersoner?
- ▶ Hvad er faglighed på VUC?
- ▶ Hvad er det, eleverne skal lære?

## Begrebet faglighed

- ▶ Et didaktisk morrads (Jensen, 2007)
- ▶ "... den aktivitet, der foregår inden for et område, der er afgrænset som skolefag" (Foss Hansen, 1994, s. 22).
- ▶ Begreber, metoder, aktivitetsformer (Bundsgaard, 2005)

## Faglighed

- ▶ Styredokumenter/Curriculum

## Faglighed

- ▶ Faglighed er BEVIDST
  - ▶ at se med et særligt perspektiv på fænomener i verden
  - ▶ at anvende systematiske tilgange over for nye udfordringer
  - ▶ at kunne genkende noget nyt som noget kendt
  - ▶ at kende og kunne se sammenhænge i en kompleks verden (Bundsgaard 2010)

## Faglighed

- ▶ 1. orden: **Kvalifikationer:** Faglig viden (fakta)
  - ▶ Eleven skal kunne faget (basisfaglighed)
- ▶ 2. orden: **Kompetencer:** Brug, anvendelse
  - ▶ Eleven skal kunne bruge faget
- ▶ 3. orden: **Faglige paradigmer:** Perspektivering
  - ▶ Eleven skal kunne bruge ting, hun har lært gennem faget i sit møde med udfordringer i situationer
- ▶ 1. orden: **Fagets stof og færdigheder**
- ▶ 2. orden: **Anvendelse af faget**
- ▶ 3. orden: **Situationer med udfordringer** - hvor fagets metoder og vidensområde kan tages i brug

(Qvortrup 1998)

## Begrebet faglighed

- ▶ Hetmar (2013): Faglighed er en identitet, man gør inden for bestemte domæner i direkte eller indirekte interaktion med andre på bestemte måder, så man bliver genkendt som medlem af domænet af dets øvrige medlemmer
- ▶ "... doing being some identity" (Gez, 2001, p. 27)
- ▶ Epistemic frames: "Collections of skills, knowledge, identities, values, and epistemology that professionals use to think in innovative ways" (Shaffer, 2006, p. 12).
- ▶ Wenger: faglighed = handling og handlemønstre forbundet med *det sociale* i sin faglighedsforståelse - faglighed er noget man gør *sammen* med andre
- ▶ Bundsgaard og Fougst: "At være en fagperson vil ... sige at kunne interagere med andre personer og institutioner i forhold til den fælles virksomhed, det fælles repertoire og det gensidige engagement" (Bundsgaard & Fougst, forthcoming)
- ▶ Værdier og etik: "Different communities of practice ... have ... different ways of knowing, of deciding what is worth knowing, and of adding to the collective body of knowledge and understanding" (Shaffer, 2004, p. 1404).

## FEM DIMENSIONER AF FAGLIGHED

- ▶ **Viden, procedurer, opgaver og artefakter**  
Et sprog til at tale om verden og opgaverne i den (begreber, diskurs), en viden om hvad der er og var i verden (fakta), opgaver der skal løses, handlemønstre til at løse opgaver i verden (procedurer), samt ting, redskaber og teknologier som anvendes i løsningen af opgaver (artefakter).
- ▶ **En systematisk tilgang til verden**  
En måde at stille spørgsmål, tilgå og løse opgaver på (metode).
- ▶ **En social konstellation**  
En selvforståelse (rolle) og en plads i et system af relationer (position), samt en måde at kommunikere på (kommunikationsformer) og indgå i sammenhængende forløb på (storylines).
- ▶ **En Interesse**  
En måde at opfatte noget som vigtigt, godt, rigtigt og forkert (værdier), et fokus på løsning af særlige typer af opgaver (interesse) og en måde at begrunde sine handlinger på (motiver).
- ▶ **Et perspektiv**  
En måde at opfatte hvad verden er (ontologi), og hvordan den kan forstås, tales om og tilgås på (epistemologi)".

(Bundsgaard & Fougst, 2017)

## FEM DIMENSIONER AF FAGLIGHED

- ▶ En læge, som har viden om medicin og kender metoder til at at give den, men som ikke har en bevidsthed om, at han er en del af en social konstellation, har en interesse i at gøre patienten rask og som mangler perspektiv på verden er en **DÅRLIG LÆGE!**

## Faglighed

- ▶ Faglighed er noget med **GØR** på baggrund af **VIDEN**
- ▶ PRODUKTION OG RECEPTION
- ▶ Faglighed er handling

## Faglighed

- ▶ DIDAKTISK KONSEKVEN: Undervisning skal gøre det muligt for eleverne at handle fagligt på baggrund af viden

Refleksion: Faglighed

- ▶ Hvad er det, eleverne skal tale om?

10 19\_4\_cand\_paed\_-\_lærer\_Simon Skov Fougat

Spørgsmål eller  
▶ kommentarer?



Tak for i dag

[www.simon-skov-fougat.dk](http://www.simon-skov-fougat.dk)  
simon@fougat.dk